

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Hukalová Michaela

Antické postavy a postava Lucifera v Dantově Božské komedii

Figures of Ancient History and Lucifer in Dante's
Divina commedia

Praha 2021

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Pelán, PhD.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu této práce, prof. PhDr. Jiřímu Pelánovi, Ph.D. za konzultace a rady při psaní práce a za velmi naučné a poutavé přednášky ze starší italské literatury.

Také bych ráda poděkovala PhDr. Magdaleně Žáčkové, Ph.D. za cenné rady a zapůjčení knih, které mi byli velmi nápomocné v rámci hledání materiálů k sepsání práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11.5.2021

Hukalová Michaela

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je vytvořit výtah nejvýznamnějších antických postav objevujících se v díle italského spisovatele Danta Alighieriho, Božské komedii. Postavy zmíněné v této práci jsou výběrem ze všech tří pasáží díla, které tvoří peklo, očistec a ráj. Práce je provázena originálními citacemi z daného textu, ve kterých zmíněné postavy vystupují. Postupně bude popisován význam těchto veršů v rámci díla a také význam postav v řecké a římské mytologii. Dalším tématem práce je postava samotného Lucifera, jehož pádem z nebes bylo vytvořeno nejen Dantovo peklo, ale také hora očistcová. Celé dílo je vztaženo na pohled samotného autora na jednotlivé postavy a jejich případná provinění. Na začátku bude také obecně přistoupeno k odkazům antické literatury ve středověku, tedy v době života Danta Alighieriho. Samostatná kapitola je také věnována postavám Vergilia a Odyssea, které jsou pravděpodobně jedněmi z nejvýraznějších antických postav. Důležitost postavy Vergilia je také umocněna tím, že byl důležitým nejen pro dílo, jakožto jeden z Dantových průvodců na této pouti, ale také byl důležitým pro samotného autora, který k němu celý svůj život vzhlížel. V závěru práce následují poznatky vycházející ze zkoumání antických postav v rámci Božské komedie a pohledu Danta Alighieriho, který je v tomto svém díle představil. Je zde obsažena také konfrontace vztažená k otázce, proč právě tyto postavy autor zvolil.

Klíčová slova:

Dante, Lucifer, antika

Abstract

The aim of this thesis is to create an overview of the most famous ancient figures in the Divine Comedy by the Italian author Dante Alighieri. The thesis deals with the characters appearing in all the three parts of the work: the Inferno, the Purgatory, and the Paradise. The thesis is accompanied by original citations from the text in which the discussed characters perform. One by one, the meaning of the citations within the text is analysed, as well as the meaning of the characters in the Greek and Roman mythology. Another theme of the thesis is the figure of Lucifer who – having fallen from Heaven – created not only Dante's Inferno but also the Mountain of Purgatory. The whole work follows the author's point of view on the individual characters and their possible wrongdoings. At the beginning, the thesis deals with the legacy of ancient literature in the Middle Ages, the period when Dante Alighieri lived. A separate chapter is dedicated to the figures of Virgil and Ulysses, probably one of the most noticeable names of the ancient times. What makes the figure of Virgil even more prominent is the fact that he is not only important for the work, being one of the guides on Dante's pilgrimage, but also important for the real-life author who had admired him his whole life. The closing part of this thesis presents the findings of the examination of the ancient characters within the Divine Comedy and the point of view of Dante Alighieri who had presented them in his work. A confrontation related to the question why he chose these exact figures is also included.

Key words:

Dante, Lucifer, ancient History

Riassunto

Lo scopo di questa tesi di laurea è creare un estratto delle figure antiche più famose che appaiono nell'opera dello scrittore italiano Dante Alighieri, la Divina Commedia. Le figure menzionate nella tesi rappresentano una scelta da tutte e tre le cantiche dell'opera, cioè Inferno, Purgatorio e Paradiso. La tesi presenta citazioni del testo nel quale compaiono le figure menzionate. Si procede a spiegare il significato dei versi nell'ambito del testo e anche il significato delle figure nella mitologia greca e romana. L'altro argomento della tesi è la figura di Lucifero la cui caduta dal cielo ha dato origine non solo all'inferno ma anche alla montagna del purgatorio. La tesi propone il punto di vista di Dante sulle figure storiche e mitologiche e le sue reinterpretazioni. All'inizio viene collegato all'eredità della letteratura antica durante il Medioevo, ossia durante il tempo in cui visse Dante Alighieri. Un capitolo intero è dedicato alle figure di Virgilio e Odisseo che sono tra le figure più notevoli della storia antica. L'importanza della figura di Virgilio è anche rafforzata dal fatto che è importante non solo per l'opera, come una delle guide di Dante durante il viaggio, ma soprattutto per l'autore stesso, che lo ha ammirato per tutta la sua vita. Alla conclusione della tesi si evidenziano le conoscenze derivate dalla ricerca delle figure antiche nell'ambito della Divina Commedia e dal punto di vista di Dante Alighieri, così come sono state presentate nell'opera. Si è incluso anche un confronto che riguarda la domanda: "Perché l'autore ha scelto proprio queste figure?"

Parole chiave:

Dante, Lucifero, antichità

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. ANTICKÉ ODKAZY VE STŘEDOVĚKÉ LITERATUŘE	10
2.1. VERGILIUS.....	12
3. LUCIFER.....	14
3.1. PŮVOD JMÉNA LUCIFER.....	17
4. PEKLO.....	18
4.1. KRAJINA PEKLA	26
4.2. ODYSSEUS.....	27
5. OČISTEC.....	28
5.1. HORA OČISTCOVÁ.....	34
6. RÁJ.....	35
6.1. POPIS DANTOVA RÁJE	41
7. ZÁVĚR.....	42
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44

1. Úvod

Předmětem této bakalářské práce je představit nejvýznamnější antické postavy objevující se v Božské komedii, díle italského spisovatele florentského původu, Danta Alighieriho. V celém díle se objevuje takové množství antických postav, že by nebylo možné je všechny v rámci této práce pojmout. Cílem je provést v jednotlivých částech díla výtah těch nejvýznamnějších antických postav, vysvětlit jejich význam a možný důvod jejich zobrazení v daných pasážích. Dále se budu věnovat postavě Lucifera, jenž je v tomto díle umístěn do nejspodnější části pekla. Zde budu popisovat vnímání této postavy v době Danta Alighieriho, tedy v době sepsání díla a významu postavy Lucifera a jeho umístění v Božské komedii, ale také významu samotného pekla a jeho vlivu na tehdejší, středověkou společnost. Obecně bych také chtěla přiblížit pohled tehdejší společnosti na antické postavy, jejich vliv na dobovou literaturu 14. století a jejich odkaz provázející celou literaturu středověku. Celá práce je provázena citacemi z textu. Vždy je uveden nejdříve italský originál, za kterým následuje český překlad, odpovídající překladu Božské komedie od Vladimíra Mikeše.

Dantova komedie je dílem sepsaným ve volgare (tedy v lidovém jazyku), konkrétně ve florentském dialektu, který se později stane základem moderní italštiny. Dílo neslo původně pouze název Komédie, přívlastek Božská k dílu doplnil až o několik let později spisovatel Giovanni Boccaccio, který také napsal Dantův první životopis a o samotného autora se velmi zajímal. Komédie ve středověku však neměla ten stejný význam, který si pod tímto slovem dnes představujeme. Jednalo se spíše o dílo, které je psáno nízkým stylem. Na jeho konci dochází k splnutí s bohem. Dantova pouť začíná na Velikonoce roku 1300. Dante na počátku zabloudí v temném lese, což můžeme brát jako zobrazení jeho ztracení v hříchu. Celkem je dílo rozděleno do 100 zpěvů, jejichž verše jsou psány v tercínách.

Ve druhé kapitole této práce se budu věnovat antickým odkazům ve středověké literatuře a postupnému návratu k antice, který se nadále rozvíjel v období renesance. V dalších kapitolách bude přistoupeno k nejvýznamnějším osobnostem Komédie. Jednou z nich je jednoznačně Dantův první průvodce, Vergilius. Samostatná podkapitola také bude věnována postavě Odyssea. Dále bude podrobně představena postava Lucifera a to ve třetí kapitole, která bude také pojednávat o pekle samotném. Konkrétně bude kapitola věnována historii pekla a jeho zobrazování a chápání v rámci evropské středověké společnosti, jež v této době žila stále pod drobnohledem a silným vlivem křesťanské církve. Peklo bylo touto institucí užíváno jako odstrašující prostředek, který by měl provinilce odvrátit od páchaní hříchů, přičemž jim bylo poukazováno na strašlivé tresty, které je zde čekají, pokud sejdou z cesty. V rámci této kapitoly

bude vysvětlen původ Luciferova jména, které má význam především ve svém originále, tedy v latině. V dalších kapitolách budou probrány jednotlivé oddíly Božské komedie. První z těchto tří částí je peklo. V kapitole, která je mu věnována budou představeny jednotlivé antické postavy, se kterými se zde Dante setkává. Podrobně bude popsána krajina pekla, kterým Dante prochází. Božská komedie představuje Dantovo peklo, v němž jsou hříchy seřazeny dle jeho subjektivního pohledu na závažnost jednotlivých provinění. Dále bude následovat kapitola věnována očistci, zobrazeného v podobě hory očišťovací. V této fázi mají duše ještě stále možnost „očistění se“. Jejich hříchy ještě nejsou kompletně dokonány a po očistění mají stále šanci dostat se do ráje. Ten představuje poslední, třetí oddíl Božské komedie. Zde si jsou všechny duše rovny, jelikož jsou stejně čisté. Jednotlivým částím díla jsou věnovány také podkapitoly, popisující prostředí těchto míst. Vše je opět vztaženo na pohled autora, který tato místa v díle vytvořil dle své inspirace a sám je popisuje ze svého pohledu, když jimi prochází. Kapitola věnující se očistci a ráji obsahuje, stejně jako kapitola věnující se peklu, podkapitolu věnující se prostředí těchto míst, skrze které s Vergiliem (potažmo s Beatricí) putují.

Závěrem je poukázáno na důvod zobrazení a zvolení daných postav, které text provází. Vše je úzce spjato i s Dantovým osudem a jeho vyhnáním z Florencie, ale také jeho vzdělaností, která mu otevřela široký přehled dějin i literatury. Díky jeho politickým ambicím se zde objevuje také mnoho postav z tohoto prostředí, jejichž osudy mnohdy k antickým příběhům nebo postavám přirovnává.

2. Antické odkazy ve středověké literatuře

Odkazy antických postav a různých ostatních mytologických prvků pocházejících z této doby nenacházíme pouze v díle Danta Alighieriho, ale objevují se i v dílech ostatních autorů této doby. Obecně je však můžeme pozorovat po celou dobu středověku a následně také v období renesance. Tyto odkazy však nikdy úplně nezmizely a mezi námi se objevují dodnes. V dnešní době máme k dispozici mnoho antických příběhů, bájí a pověstí, ze kterých i nadále čerpáme. Antické postavy se v našem povědomí objevují od pradávna a co se týká těch nejznámějších postav, příběh, který se k nim pojí je mezi lidmi velmi často obecně známý. Z toho také vychází do dnešní doby známá přirovnání, interpretace určité symboliky těchto postav, jež mnohdy užíváme i v běžném životě. Tyto odkazy se však nepromítaly pouze v literatuře, ale postupem času se začaly objevovat v různých uměleckých odvětvích, jako je např. hudba, ale především také malířství a sochařství.

Středověké latinské literatuře předchází literatura římská, ve které se již antické odkazy objevují. Na jejím konci se však od řeckých antických odkazů postupně upouští a přechází se k římským vzorům. „...žádný úsek evropských literárních dějin není tak málo znám a propátrán jako latinská literatura raného a vrcholného středověku. ... právě tomuto úseku náleží klíčové postavení jakožto zprostředkujícímu článku mezi zanikajícím antickým světem a jen zvolna se utvářejícím světem Západu“.¹ Ke konci období středověké literatury (před nástupem humanismu, jehož otcem se v Itálii stává spisovatel Francesco Petrarca) mají stále více vliv národní jazyky a latina postupně mizí. Byl to právě Dante Alighieri, který se v Itálii zasloužil o důraz na národní jazyk, italštinu, když sám ve svém díle *O řeči mateřské* hovoří o potřebě jednotného národního jazyka. Je také považován za zakladatele moderní italštiny (s vlivem toskánského dialektu). Neznamena to však, že se zde již literatura psaná v latině neobjevuje. I přes nástup národních jazyků latina setrvává. To můžeme pozorovat i u italských básníků tohoto období, kteří často svá díla píšou jak italsky, tak latinsky.

Od šestého století se v Itálii objevuje řada osobností, důležitých pro zpřístupnění děl antických autorů. „V Itálii působí řada významných literárních osobností, které jsou pro středověk zakladatelské jak zprostředkováním antických kulturních a ideových hodnot, tak tím, co přinášejí nového“.² Jednou z těchto osobností je Boëthius. Filozof, který chtěl západu zprostředkovat díla Aristotelova, Platonova apod. Jejich díla pak překládal do latiny. Poprvé se díky němu také objevuje koncepce sedmi svobodných umění.

---

¹ Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda, 1998, s. 24

² Nechutová Jana, Stehlíková Dana. *Stručné dějiny latinské literatury středověku*. Praha: Baset, 2013, s. 41

Po pádu Západořímské říše v pátém století však nastává období tzv. „temných století“, které trvá přibližně do století osmého. Tato tři století byla obdobím, kdy Evropa trpěla hladem, probíhalo spousta válečných konfliktů a kniha prakticky mizí. To se mění s příchodem kněžích, kdy dochází opět k postupnému rozmachu spojenému například se vznikem skriptorií. V letech 400–1000 je však literatura stále psána latinsky.

Od dvanáctého století postupně dochází ke studiu dalších Aristotelových a podobných děl, což jde ruku v ruce s postupným zakládáním univerzit (nejstarší univerzita vzniká v Bologni). V té době totiž dochází k dalším překladům. Antické odkazy byly v rámci vzdělání velmi důležité, stejně tak i antická literatura. Již v antice učenci vychází z Homéra (dílo *Odysseia*). Velmi důležitým vzorem je samotný Vergilius (*Aeneis*), objevující se v Božské komedii jako Dantův první průvodce. „Vergilius je pro celou pozdní antiku a celý středověk – tak jako pro Dana – l’altissimo poeta (svrchovaný básník).“³ Ernst Robert Curtius ve své knize *Evropská literatura a latinský středověk* dále přibližuje vztah Danta k Vergiliovi takto: „Obecně vládne názor, že studium antiky, především Vergilia, vedlo u Danta k zušlechtění vkusu a znamenalo obrat ke klasice.“⁴ V celé Komedii se objevuje mnoho antických postav, které ani neznáme. Ve středověku tomu však bylo jinak. Antičtí autoři byli velmi oblíbení a jejich znalost byla značná, především u učenců. Takto vzdělané čtenáře Dante při čtení Božské komedie očekává. V tomto svém díle Dante propojit několik různých témat. Nadčasovost celého textu je výstižně zmíněna v knize Alice Turnerové, *Historie pekla*: „Podařilo se mu tato témata spojit s úzkostlivou pečlivostí tak, že dílo bylo srozumitelné téměř ve všech dobách.“⁵

Dvanácté století představuje mimo jiné vrchol latinské literatury. Zde se již objevuje mírný návrat k antice. Stále je však literatura psána latinsky a je silně pod vlivem církve, která stále nabírá na své síle. „Důležité je však uvědomit si, že kulturní podstata antiky nikdy nezmizela.“⁶

---

³ Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda, 1998, s. 29

⁴ *Ibid.*³, s. 381

⁵ Turnerová, Alice K. *Historie pekla*. Brno: Jota, 1995, s. 131

⁶ *Ibid.*³, s. 31

2.1. Vergilius

Postava pravděpodobně nejslavnějšího římského básníka, Publia Vergilia Mara, je pro Danta rozhodně nejvýznamnější antickou postavou Komédie. Jako jeden z Dantových průvodců představuje lidský rozum, ale také vzor básnictví. „A definire il suo ruolo di guida va inoltre aggiunto il fatto che Virgilio, con l'*Eneide*, aveva cantato la fondazione di Roma, futura sede dell'Impero universale (che per Dante era l'istituzione politica ideale) e del potere spirituale della Chiesa.“⁷ (překl. Pro vymezení jeho role průvodce se nabízí mimo jiné i fakt, že svou Aeneidou opěvoval také založení Říma, budoucího světového císařství /které bylo pro Danta ideálním zřízením/ a centra duchovní moci církve). Vergilius Dantovi představuje postavy Pekla a Očistce velmi lidským a moudrým způsobem.

Vergilius byl Dantovým velkým vzorem a jeho dílo je jím silně ovlivněno, stejně, jako je zde velký vliv Vergiliova nejznámějšího díla Aeneidy. Epos vypráví příběh trójského hrdiny Aenea (kterého Dante v Komedii také zobrazuje) a jeho putování za založením nového města a římského národa. „Certi paralleli con la Commedia sono innegabili, ma vanno riferiti alla comune tradizione e impostazione piuttosto che a una filiazione diretta.“⁸ (překl. Určité paralely s Komedií jsou nepochybné, ale jsou spojeny s obecnou tradicí a rozvržením spíše než s přímým původem). Pro Danta je ctí, že ho peklem a očistcem provází on. Přesto je nutno poukázat na fakt, že Vergilius byl pohanem. Je to také důvod proč s Dantem nevstupuje do ráje a musí ho před ním opustit. Dante ho oslovuje „*mistře*“ a trpělivě naslouchá všemu, co mu v průběhu putování Vergilius vykládá a pokládá za důležitý jeho vlastní názor. „È dunque un'affettuosa armonia che permette ai due di andare avanti, quasi un autentico amore tra padre e figlio...“⁹ (překl. Je to tedy něžný soulad, který umožňuje těm dvěma postupovat dále, téměř autentický jako láska mezi otcem a synem).

Dantův obdiv k Vergiliově a celému jeho dílu je zřejmý i v úvodních verších, které jsou věnované setkání s tímto antickým básníkem:

---

⁷ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 7

⁸ Inglese, Giorgio. *Dante: guida alla Divina Commedia*. Roma: Carocci, 2012, s. 29

⁹ Alighieri, Dante. *La divina commedia*. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007, s. 38

„O degli altri poeti onore e lume,
vagliami il lungo studio e il grande amore
che m'ha fatto cercar lo tuo volume.
Tu se' lo mio maestro e il mio autore...“ (Inf. I. 82)

„Ty naše světlo a cti básníků.
kéž jsem tě, lásko, četl dost a bystře
a hodně vyčetl ze tvých veršů.
ty jsi můj autor, tobě říkám: Mistře...“

Dante se s ním setkává poté, co ho vyděsí tři šelmy v temném lese. Následně začíná jejich putování do první části Božské komedie a celé pouti, tedy do pekla.

3. Lucifer

Postava Lucifera je obecně vzato vnímána jako postava negativní, tak to však od začátku jeho existence nebylo. Lucifer byl nejkrásnějším z andělů dříve, než se vzepřel bohu. Ten ho poté svrhl z nebes. Lucifer svým pádem vytvořil prohlubeň, která v Božské komedii vytváří Peklo. „... allorché Lucifero fu cacciato dal cielo, precipitando al centro dell’universo fisico, determinò il costituirsi della voragine infernale.“¹⁰ (překl. Jakmile byl Lucifer svržen z nebes, zaražen do středu fyzikálního vesmíru, dal vzniknout pekelné propasti). Na druhé hemisféře se jeho pádem vytvořila Hora očistcová, jež je tvořena hmotou vytlačenou jeho pádem.

Bylo to právě ve středověku, kdy se zdůrazňovalo učení o historii pekla a postupnou práci teologů byl obraz pekla rozšiřován a zdokonalován. Využíván byl především lidský strach ze smrti a věčného utrpení, které pobyt v pekle přináší. Stejně jako antické postavy bylo i peklo oblíbeným námětem divadelních her a maleb. Literatura byla v této době silně pod vlivem církve a peklo bylo užitečným způsobem, jak vyvolat mezi lidmi strach. “Peklo bylo dokonalou zbraní pro církev, neboť pouze ona mohla provádět křest a rozhřešení pro duše, aby zajistila jejich spásu.”¹¹ Církevní představitelé mohli posílat do pekla duše kacířů a v kostelích byl neustále vyvoláván strach z pekla mezi obyvateli pomocí šílených popisů utrpení, které zde duše mrtvých čeká po smrti. Existuje i několik příběhů o sestoupení samotného Ježíše do pekla, jako zobrazení jeho síly a nebojácnosti. Peklo bylo i nadále velmi oblíbeným prvkem užívaným například v divadelních hrách, ale také v samotné literatuře. Lucifer tedy vystupuje jako zrádce, co odmítl poslušnost bohu. “Když padl Lucifer, vzal si i on s sebou svá knížata.”¹² Nadále je Lucifer vnímán jako ďábel a působí jako postava nahánějící strach.

V Božské komedii je Lucifer umístěn do nejspodnější části pekla, konkrétně do posledního okruží, které se nazývá Judecca. „... dominato dal glaciale vento di Lucifero e invaso dal ghiaccio della palude di Cocito (Kokyt), sono imprigionati quelli che tradirono chi aveva fiducia in loro.“¹³ (překl. Ovívání Luciferovým ledovým větrem a provázení zledovatělými mokřady Kokytu jsou zde uvězněny osoby, které podvedly ty, kteří jim důvěřovali). Dante zde popisuje Luciferovi tři tváře; vpravo byla jeho strašlivá tvář žlutá, nalevo byla černá a uprostřed krvavě červená. Každá z těchto hlav drtí svými ústy dle Danta ty největší zrádce: Jidáše, Bruta a Cassia.

---

¹⁰ Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 254

¹¹ Turnerová, Alice K. *Historie pekla*. Brno: Jota, 1995, s. 111

¹² Turnerová, Alice K. *Historie pekla*. Brno: Jota, 1995, s. 108

¹³ Alighieri, Dante. *La divina commedia*. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007, s. 44

Tento obraz popisuje je Dantem popsán v Očistci, jako první případ pýchy:

„Vedea colui che fu nobil creato
più ch'altra creatura, giù dal cielo
folgoreggiando scendere da un lato.“ (Purg. 12, 25)
„Hle, tam je ten, který se bohu vzbouřil,
právě na něho trestající blesk
se vrhl z nebe a on ještě hoří.“

Lucifer, zradil boha, ke kterému se obrátil zády, a tak byl svržen z nebes. Jidáš je nejnámějším biblickým zrádcem, který zradil Ježíše Krista, božího syna. Cassius a Brutus byli jedni z Caesarových vrahů. Zradili tedy císaře, který byl dle Danta zástupcem boha na zemi. To úzce souvisí s Dantovým častým odvoláváním se na římské impérium, jehož rozsáhlost obdivoval. Luciferovu pýchu Dante opět zmiňuje v ráji:

„E ciò fa certo che l primo superbo
che fu la somma d'ogni creatura,
per non aspettar lume cadde acerbo...“ (Par., XIX, 46)
„Nejlepší bytost měl být v celém bytí
ten, jež vzdor pýchy svrhl do pekel,
když zhrdal světlem, jež jediné vznítí.“

Tímto veršem Dante připomíná důvod jeho svržení z nebes, když nechtěl sdílet boží dobrotivost.

Sám Vergilius Dante v posledním zpěvu pekla před setkáním s Luciferem varuje. Připravuje ho na hrůzy, které spatří, až toto stvoření napůl zaražené v ledu spatří. Poté se ujme slova opět Dante a popisuje, co zde prožil. Popisuje mráz, který je svírá při vstupu do Kokytu. To vše je způsobeno větry, které sem vanou. Stejně jako v celém temném pekla zde panuje přítmí, z toho důvodu hned velkou nestvůru nespattí. Pohled na něj byl tak strašný, že se básník zdráhá tyto hrůzy popisovat a mluvit o nich. Sám říká, že při tomto pohledu ztrácel hlas a držel se co nejblíže Vergiliovi. V těchto končinách si připadal sám, jako kdyby zemřel. Lucifer je zde obrazem těch největších hrůz a utrpení, což vyplývá z Dantova popisu, který sám považuje za málo cenný, jelikož to, co zde prožívá se nedá popsat slovy. Verše třicátého čtvrtého zpěvu

jsou plné strachu, bolesti a hrůz a slouží jako varování těm duším, které by se sem snad mohly někdy dostat a tyto hrůzy prožívat na vlastní kůži.

„S'ei fu sì bel com'egli è ora brutto,
e contra il suo Fattore alzò le ciglia,
ben dèe da lui proceder ogni lutto.

Oh, quanto parve a me gran maraviglia
quand'io vidi tre facce alla sua testa!“ (Inf. XXXIV, 34)

„...a jestli tvář stvůry byla tak sličná jak teď ohyzdná,
než zdvihla k Tvůrci oči plné jedu,
musí být nutně zdrojem všeho zla.

Ten div vylíčit, ne, to nedovedu,
on měl tři tváře, neklamal mě zrak...“

Frází „*e contra il suo Fattore alzò le ciglia*“ vzpomíná Dante Luciferovo provinění vůči Bohu, proti kterému se vzbouřil. Popisuje zde jeho šest očí, ze kterých stéká krev a slzy, a přitom postupně šíří hříšníky. Nejvíce trpí Jidáš Iškariotský. Poté oba básníci slézají po jeho kožichu. Prochází středem země a opět se dostávají pod otevřené nebe. Vergilius pak zmatenému Dantovi popisuje, jak Lucifer svým pádem prohlubeň vytvořil.

3.1. Původ jména Lucifer

Jeho jméno má původ v latině. Skládá se ze slov lux (světlo) a ferre (přinášet). V doslovném překladu bychom ho mohli nazvat jako „ten, co světlo přináší“, tedy světloňoš. Symbolika tohoto jména je pak jasněji vidět v italském pojmenování. V italštině nese jméno Lucifero. Zde můžeme vnímat daleko více spojitost s italským slovem luce (světlo) a původem tohoto jména. Význam světloňoše pak v italském originálu zní: „portatore di luce“.

4. Peklo

Jak jsem již výše zmínila, peklo bylo z pohledu Danta Alighieriho vytvořeno pádem Lucifera z nebes, který je zde už navěky uvězněn. Je to krajina trhlin, prasklin a zřícenin, vytvořených velkým zemětřesením¹⁴. Je také první částí Dantovi pouti, na které ho začíná provázet (jako první ze tří Dantových průvodců v celé Božské komedii) Vergilius. Ten byl autorovým vzorem, kterého velmi obdivoval - “je to setkání dvou největších latinistů.”¹⁵ 389

Pout' Danta Alighieriho začíná setkáním se třemi šelmami. V temném lese se před ním objevuje pardál, lev a vlčice. „.... Secondo gli antichi commentatori la lonza è simbolo della lussuria, il leone della superbia e la lupa dell'avarizia.”¹⁶ (překl. Podle antických autorů je pardál symbolem chříčce, lev symbolem pýchy a vlčice symbolem lakoty.) Před zřícením se do hluboké propasti se mu zjeví Vergilius, který ho navede na cestu peklem, očištěm až do ráje.

V celém pekle se objevuje významných antických postav nejvíce. Jednou z nich je Charón, převozník, jež dle tradice převáží duše mrtvých přes řeku podsvětí. Jako hranice pekla je zde uvedena řeka Acherón, u které se s Charónem Dante s Vergiliem původně setkávají. Toto setkání zde autor popisuje následovně:

„Ed ecco verso noi venir per nave
Un vecchio bianco per antico pelo,
Gridando: „guai a voi, anime prave!“ (Inf. III, 82)
„Tu hle na lodi stařec pluje k nám,
Má bílou hřívu, divoce mu vlaje,
Volá: „ničemné duše, běda vám!“

Řeka Acheron je také považována za řeku podsvětí, jenž je plná lidského utrpení. První okruh pekla bývá také nazýván *Limbo*. „Con il termine Limbo è disegnato solitamente il luogo o la condizione dei morti che non hanno raggiunto la beatitudine (Paradiso), né la dannazione (Inferno) né la purificazione (Purgatorio).“¹⁷ (překl. Termínem Limbo je popsáno místo nebo stav mrtvých, kteří nedosáhli blaženosti /ráje/ ani prokletí /pekla/ ani očištění /očiště/). Po vstupu do Limbu, prvního kruhu pekla, tam, kde sídlí duše těch, jež vedly ctnostný život, ale nebyli pokřtěni, setkávají se se skupinou antických básníků, které sám nazývá jako „*bella*

¹⁴ Turnerová, Alice K. *Historie pekla*. Brno: Jota, 1995, s. 131

¹⁵ Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda, 1998, s. 389

¹⁶ Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 270

¹⁷ *Ibid.*¹⁶, s. 258

scuola“ (v překladu „krásná škola“). Mezi nimi je Horatius, Ovidius, Lukianos a samozřejmě Homér. „Jsou výběrem z antického Parnasu. Představeni Dantem jako „škola“, stávají se reprezentativním obrazem antiky, jak ji viděl středověk.“¹⁸ Několikrát je zde zmíněn také Aeneas, který poté, co uprchl z hořící Tróje založil v Itálii město Lavinium. V tomto kruhu se také setkává s Élektrou. Ta zde představuje matku Dardana, jehož rod se stal zakladatelem města Tróje. Spolu s ní je zde Hektor, syn krále Priama. Byl tím nejstatečnějším trójským bojovníkem. Zemřel udatnou smrtí v souboji s Achilleem, který poté vlácel jeho mrtvolu přivázanou ke svému vozu kolem hradeb města. Hned za nimi je královna Penthesilea, vládkyně kmene bojovných žen Amazonek. Ty pod jejím vedením bojovali na straně Trójanů. Penthesilea také zahynula rukou Achillea. Ten, poté co jí sňal přilbu zjistil, jak je velmi krásná. I přes to, že se do její krásy zamiloval, bylo už pozdě, jelikož byla mrtvá.

Na počátku druhého okruhu Pekla, kde se objevují smilníci očekává poutníky postava krétského krále Mínóa, syna Dia a Európy, který zde určuje tresty duším, jež sem přicházejí. „Nei cerchi dal secondo al quinto - dati in custodia a personaggi o mostri della mitologia classica, trasformati in demoni, come Minosse, Cerbero, Pluto e Flegiàs - sono puniti coloro che peccarono per l'incapacità di contenere l'appetito dei sensi: lussuriosi, golosi, avari (con i rei del peccato formalmente opposto, la prodigalità), iracondi (con gli accidiosi).“¹⁹ (překl. Ve druhém až pátém okruhu – pod dohledem postav nebo zrůd klasické mytologie v podobě démonů, jako je Mínós, Kerberos, Plutos a Flegiás – jsou potrestáni ti, kteří pykají za neschopnost ovládnout touhu citů: chlípni, lační, lakomý /s viníky hříchu opačného, rozhazovačnosti/, vznětlivý /se zahálčivými/. Nacházejí se zde ti, kteří za svého života propadli chtíči. Dante do těchto končin umísťuje krásnou Helenou, jež dle něj způsobila zkázu Tróje poté, co zapříčinila Trójskou válku. Hned za ní se objevuje slavný Achilles, zranitelný v jediném místě na svém těle, který v této válce zahynul šípem Parida. „Figlio di Peleo e di Teti, cantato da Omero nell'Illiade come il più valoroso dei guerrieri greci durante l'assedio di Troia.“²⁰ (překl. Syn Pelea a Thetis, opěvován Homérem v Iliádě jako ten nejcenější z řeckých válečníků během obléhání Tróje.)

---

¹⁸ Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda, 1998, s. 29

¹⁹ Inglese, Giorgio. *Dante: guida alla Divina Commedia*. Roma: Carocci, 2012, s.30

²⁰ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 8

„Elena vedi, per cui tanto reo
tempo si volse, e vedi il grande Achille
che con amore al fine combatteo.“ (V., inf. 64)
„...a Helena z níž pošlo tolik hrůzy,
veliký Achilles, a bil se den co den
do posledního dechu s láskou.“

Paridovo jméno se objevuje v dalším verši, jako jméno toho, kdo zabil z lásky. Potkávají zde také Didó, první královnu Kartága, beznadějně zamilovanou do Aenea. Poté, co ji opustil, spáchala sebevraždu. Zde můžeme vidět, že osudy těchto postav, jež spáchali své činy z lásky, jsou si velmi blízké. Objevují se zde i další, jako je například Kleopatra, Tristan. „Jsou to exemplární představitelé chťiče.“²¹

Ve třetí kruhu tam, kde mají své místo nenasytní, hlídá trojhlavý pes Kerberos. Podle pověstí tento černý strašidelný tvor střežil vchod do podsvětí. „Pro Danta je tříhlavá obluda především nenasytná; proto musí v Božské komedii v třetím kruhu pekla hlídat rozmařilce, s rudýma očima, černou hřívou, tlustým břichem a ostrými drápy.“²²

Vstup do čtvrtého okruhu, kde sídlí duše marnotratníků a lakomců, střeží Plutos. Dle řecké tradice byl bohem bohatství. „La principale caratteristica di Pluto è comunque la voce chiocchia, con la quale esprime incomprensibili parole, variamente interpretate dai commentatori (un grido di minaccia o di dolore, un'invocazione a Satana ecc.).“²³ (překl. Hlavní obecnou charakteristikou Pluta je hlas kvočny, kterým vyjadřuje nepochopitelná slova, různě interpretované autory /výkřik výhružek či bolesti, vzývání Satana atd./)

Poté, co poutníci projdou pátým kruhem zlostných, jsou převezeni přes řeku Styx. Převází je Flegiás, který jako omámený svým hněvem zapálil Apollónův chrám. Na boha slunce byl rozčilen, jelikož si myslel, že se pokusil svést jeho dceru. Nyní si zde odpykává svůj trest jako převozník hříšných duší. Dostávají se k hradbám města Dis, jehož název je zde ztotožněn s Plútónem, vládcem podsvětí. Brány města jsou před básníky d'ábly uzavřeny. Dante zde popisuje události před tím, než jim anděl brány pomůže otevřít.

---

²¹ Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda, 1998, s. 399

²² Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 189

²³ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 204

„... dove in un punto furon dritte ratto
tre Furie infernal di sangue tinte...“ (inf., IX, 37)
„...na samém vršku stály zkrvaveny,
tři lítice, tělo zrovna jak plaz...“

Zde jsou zobrazeny tři zkrvavené fúrie. Byly bohyněmi pomsty, které vznikly z krve Urana, představitele nebes. Pronásledovali vrahy a údajně je doháněly k šílenství. Objevuje se tu také Medúza, před kterou Vergilius Dantovi zakrývá zrak. V řecké mytologii byla Medúza jednou z okřídlených žen s hady namísto vlasů. Ti, co se jí zadívali do očí, zkameněli.

Následují verše, kterými připomíná vyvedení Kerbera z podsvětí. „Cerbero vostro, se ben vi ricorda...“ (Inf. IX, 98) Tento příběh je spojen s jedním z největších hrdinů, který získal nesmrtelnost, a tak se stal jedním z řeckých bohů. Byl synem Dia, avšak Héra, žena nejvyššího boha, poté, co zjistila, že má syna s jinou ženou žárlila tak moc, že se snažila všemožnými prostředky Héraklův osud překazit. Zařídila také, že musel splnit dvanáct úkolů pro svého strýce, mykénského krále. Jedním z úkolů bylo přivést tříhlavého psa Kerbera, který střežil vchod do podsvětí. Odtud se ještě nikdo před tím nevrátil. Héraklovi se však podařilo holýma rukama hroznou obludu spoutat a z podsvětí vyvést.

V celé knize se často objevují mytické nestvůry. Objevují se tu také v sedmém kruhu, kde si svůj trest odpykávají násilníci. Oba básníci zde na začátku sestupují po srázu střeženém Mínoútaurem. V řecké mytologii je to stvoření s býčí hlavou a lidským tělem. Dále zde Dante naráží na kentaury, divoké bytosti s lidskou hlavou a tělem koně. Kentauři jsou v moci Charóna, který ve dvanáctém zpěvu Pekla svěruje Danta i Vergilia kentaurovi Nessovi. Ten je chvíli provází a ukazuje některé z hříšníků. Představuje jim například Dionýsa, řeckého tyрана ze Syrakús. Nessos přenášel pocestné přes jednu z řek ve starověkém Řecku. „Innamoratosi di Deianira, moglie di Ercole, tentò di rapirla, ma venne ucciso dall'eroe con una freccia avvelenata nel sangue dell'Idra di Lerna.“²⁴ (překl. Zamilován do Déianeiry, ženy Hérakla, pokusil se jí zmocnit, byl však hrdinou zavražděn šípem otráveným krví Hydry). Šťastný osud však nepotkal ani Hérakla. Ten se za nějaký čas zahleděl do jiné ženy a sama Déianeira ho lstí připravenou Nessem připravila o život. Nessos těsně před smrtí poradil Déianeire, aby v případě, že o Héraklovu lásku přijde, přikryla svého muže kusem látky namočené v Nessově krvi a jeho náklonnost se jí vrátí zpět. Když tak učinila, Héraklés se začal zmítat v takových bolestech, že se sám nechal upálit na hranici. Nakonec mu však byla Diem darována nesmrtelnost a stal se jedním z bohů, jež obývají Olymp.

---

²⁴ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 184

Jako další bytosti jsou zobrazovány Harpyje („uchvatitelky“), „démonické bytosti, napůl ženy, napůl ptáci, které unášely lidi.“²⁵ V Božské komedii jsou obyvatelkami lesa a houští, požírající listy.

Quivi le brutte Arpie lor nidi fanno,
Che cacciàr delle Stròfade i Troiani
con tristo annunzio di futuro danno. (Inf. XIII, 10)
Harpyje si v nich nadělaly hnízd,
Ty, co Trójanům zvěstovaly zkázy,
Když u Strofád je nenechaly jíst.

Těmito verši vzpomíná Dante na bájný příběh, kdy byl Harpyjemi obtěžován Aeneas a jeho druhové na své výpravě. Ti mu prorokovali, že dokud nebudou okusovat stoly, nepodaří se jim založit nové město. Často jsou popisovány jako obludné bytosti.

Často se objevují také múzy. „...dcery Dia a Mnémosyny (bohyně paměti), původně bohyně básnictví a zpěvu, ochránkyně pěvců, kteří pokládali svůj zpěv za dílo a dar Múz.“²⁶ Žijí na Olympu, ale obývají i pohoří Parnasu. Dante se na ně několikrát obrací, vyzývá je a v příbězích je zmiňuje.

Dante i Vergilius postupují dál do sedmého okruhu. „Violenti, contro il Dio nella parola, i bestemmiatori sono puniti nel terzo girone del settimo cerchio, insieme a sodomiti e usurai.“²⁷ (překl. Násilníci, rouhači, ti, jež kleli, jsou potrestáni ve třetím okruhu sedmého kruhu, spolu se sodomity a lichváři.) Na dalším putování se tak setkávají s řeckým vojevůdcem. Kapaneus, jeden ze sedmi hrdinů, kteří se pokusili dobýt Théby, vychloubal se, že ani nejvyšší bůh ho nemůže zastavit a za to byl Diem zasažen bleskem. „Když mrtvého spalovali, skočila jeho žena Euadne do plamenů hranice.“²⁸ Během putování sedmým kruhem Dante zmiňuje Rheiu, manželku Titána Krona. Ten se tak obával, že se proti němu vzeprou jeho děti, že se rozhodl je pohltit. Rheia se rozhodla ukrýt svého posledního syna, kterého porodila tajně v jeskyni. Tento syn dostal jméno Zeus a stal se nejvyšším bohem Olympu. Donutil také svého otce všechny své sourozence vyvrhnout a následně byl Kronos svržen do propasti Tartaru.

Před osmým kruhem se setkávají s nestvůrným obrem, Geryonem, který v řecké mytologii vystupuje jako obluda se třemi těly. V Božské komedii obluda s lidskou hlavou,

---

²⁵ Svoboda, Ludvík a kolektiv. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1973, s. 25

²⁶ *Ibid.*²⁵, s. 398

²⁷ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 46

²⁸ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 183

dvěma tlapami a hadím tělem, odnáší Dana a Vergilia do osmého kruhu Pekla. „Egli è nel complesso immagine della frode. Dante e Vergilio si servono di Gerione per farsi trasportare a volo nella zona dei fraudolenti.“²⁹ (překl. Jako celek je obrazem podvodu. Dante a Vergilius jej využijí k přenesení se do oblasti podvodníků). Tak se Dante s Vergiliem dostávají do osmého kruhu, který popisuje jako deset soustředěných žlebů, které jsou považovány za žleby zla. V jednom z nich, tam, kde jsou duše podvodníků a svůdců, se setkávají s Jásonem, který velel výpravě Argonautů za zlatým rouchem do Kolchidy. Na této výpravě se dle pověsti zamiloval do Médei, která mu zde pomohla dospět svého cíle. Poté, co ji kvůli jiné ženě opustil se její láska proměnila v nenávist a jeho milovanou ženu i své syny, které s Jásonem měla, zavraždila. „...ed anche di Medea si fa vendetta“ inf. 18, 95 (překl. Také od Médei přichází odplata), zmiňuje zde Vergilius. Ve čtvrtém žlebu, kde se nachází věštci a kouzelníci, se objevuje vůdce Amfiarós:

„Drizza la testa, drizza, e vedi a cui
s'aperse agli occhi de' Teban la terra,
perch'ei gridavan tutti: - Dove rui,
Anfiarao? Perché lasci la guerra? –“ (Inf. XX, 31)

„Vzpřím hlavu, vzpřím, hle tady třeba máš
Toho, který se před Thébany propad,
až křičeli: Kam z války utíkáš, Amfiarée?“

Amfiarós byl spolu s výše zmíněným Kapaneem jedním ze sedmi vůdců ve válce proti Thébám. I jeho potkal nešťastný osud. Když se pokusil z války utéct, pohltila ho země i spolu s jeho ujíždějícím vozem a koněm, jenž ho táhl. V průběhu války tak postupně zemřelo všech sedm vojevůdců, jež proti Thébám stáli.

Dále je zde uvedena věstkyně Mantó, dcera slepého věštce Teiresia, kterou Vergilius představuje Dantovi. Ta zde vypráví o tom, jak založila italské město Mantova (rodiště Vergilia) po svém odchodu z Théb. V sedmém žlebu osmého kruhu jsou umístěni zloději. Tento žleb střeží Kákos, který je zde sám obviněn z toho, že kradl. „Dante lo raffigura come centauro sormontato da un drago, col dorso ricoperto di serpi.“³⁰ (překl. Dante ho zobrazuje jako kentaura ovládaného drakem s hřbetem pokrytým hady.) V řecké mytologii byl Kákos obrovská

²⁹ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 130

³⁰ *Ibid.*²⁹, s. 56

nestvůra, jež kolem sebe šlehala oheň. Vergilius také zmiňuje věštce Eurypyly, který dokázal určit, kdy mají vyplout řecké lodě do bitvy proti Trójanům.

Třicátý zpěv pekla, když básníci prochází posledním, desátým žlebem okruhu, je uveden verši odkazujícími na Héru, manželku nejvyššího boha Dia. Byla ochránkyní manželství a byla velmi žárlivá vůči milenkám svého muže. Spoustě z nich přichystala krutý osud. Zde je připomenuta její nenávisť vůči Semelé, thébské princezně. Té způsobila smrt, avšak Diovi se podařilo zachránit alespoň jejich nenarozeného syna.

V posledním žlebu osmého kruhu Pekla se setkávají s Myrrhou. Ta bývala kyperskou princeznou. Zatoužila však po lásce svého otce, kterého svedla: „... se svým otcem počala Adonida“.³¹ Za svůj čin byla bohy proměněna ve strom, Myrrhu, ze kterého stále stékají její slzy. Dante ji zde umisťuje mezi padělatele, kteří obývají desátý žleb.

Když Vergilius rozmlouvá s Odysseem, zmiňují Kirké, kterou na jejím ostrově Odysseus při své cestě navštívil. V těchto verších mluví o tom, jak ji uprchl. Spolu se svým mužstvem připlul k ostrovu, na němž část z jeho mužů jedním ze svých kouzel proměnila ve vepře. Nakonec měla s Odysseem syny.

Oba básníci zde rozmlouvají s mistrem Adamem, který padělal mince. Ten zde představuje lháře, kteří se falšováním svými hříchy provinili. Jedním z nich je Řek Sinón. Ten přispěl ke zkáze Tróji tak, že obyvatele města přesvědčil, aby za hradby přitáhli dřevěného (trójského) koně. „...l'altro è il falso Sinón greco da Troia,“ Inf. XXX, 96 (překl. Dalším je ten falešný Sinón, Řek z Tróji) uvádí jeho postavu mistr Adam. Dante falšovatele poslouchá se zájmem, za což mu Vergilius slovy vyčíní. Poté ho opět vlídnými slovy uklidnil. Toto přirovnává autor k Achillovu kopí. Dostal ho od svého otce, Pelea. Mělo moc léčit rány, které jím byly způsobeny.

Dalšími mýtickými bytostmi zobrazenými v Pekle jsou giganti. „Synové Gaie z Uranovy krve, odpudivý obři se šupinatými hady místo nohou.“³² Ti byli v mytologii postavami, jež se pustili do boje s bohy z Olympu, ve kterém však byli poraženi. Za to si tu odpykávají svůj trest. Díky své velikosti si je Danta zprvu splete s věžemi, avšak jeho omyl mu Vergilius hned vysvětluje. Po setkání s nimi sestupují dále do hlubin pekla. Zde jim pomůže Anteus, obr, který je musí přenést. Byl synem Poseidóna. Každého, kdo se přiblížil k jeho jeskyni, donutil s ním zápasit. Poté ho zavraždil. Vergilius ho uvádí těmito verši:

---

³¹ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 236

³² Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 124

„Tu vedrai Anteo
presso di qui, che parla ed è disciolto,
che ne porrà nel fondo d’ogni reo.“ (Inf. XXXI, 100)

„Ante spatříš brzy,
je bez pout, mluví a ten kakabus
nás musí odnést na dno zla a hrůzy.“

Osudným se mu stal až souboj s Heraklem. Ten ho vyzdvihl vysoko do vzduchu a zabil. Herakles totiž při souboji zjistil, že když se Anteus nedotýká Země, ubývají mu síly. Tím, že ho vyzdvihl, o ni obr přišel.

Devátý okruh, nejspodnější část Pekla se nazývá Kokytyos. Nachází se zde ti největší zrádci. Tento okruh je dále rozdělen na čtyři okruží, jejichž název odpovídá postavám, které se nějakým způsobem daným hříchem provinily. V řecké mytologii představoval Kokytyos řeku nářků a byl jednou z řek nacházejících se v podsvětí. Zde představuje zamrzlé jezero. První okruh Kokyty se nazývá Kaina, podle biblického vraha svého bratra Ábela. Následuje Antenora, pojmenovaná podle mýtické postavy Anténóra, který zradil Tróju. Další je Ptolemeia, pojmenovaná dle vraha svého tchána. Poslední, nejspodnějším okruhem je Judecca. Její název je odvozen od biblického zrádce Jidáše Iškariotského.

4.1. Krajina pekla

Peklo je propastí celkem devíti kruhů, které jsou věnovány různým smrtelným hříchům. Tyto hříchy jsou rozdělené dle jejich závažnosti, a to podle subjektivního Dantova pohledu. Vytvořením pekla se tak Dante sám stává tím, kdo rozhoduje nad osudem jednotlivých postav. Trest, který si zde hříšníci odpykávají, je vždy nějakým způsobem vztažen k provinění. Před vstupem do pekla prochází spolu se svým průvodcem Vergiliem tzv. předpeklím, tím se nám z devíti kruhů stává celkem deset (dostáváme se tak k dokonalému číslu). V předpeklí (neboli v originále „*antinferno*“) se nechází ti, jež byli nerozhodní, nebo nebyli schopni jednat narovinu. Poté přeplouvají přes řeku Acherón, hranici pekla. Následuje pět kruhů, kde se nachází duše provinilé hříchy spojenými s nespokojeností. Po pátém okruhu se objevuje řeka Styx a za ní hradby města Dis, které uzavírají d'áblové. “Lo Stige, il fiume dell’oltretomba nella mitologia greca e latina, è nella Commedia una palude intorno alla città di Dite, corrispondente ai cerchi dal sesto al nono dell’Inferno.”³³ (překl. Styx, v řecké a latinské mytologii řeka v záhrobí, tvoří v Komedii močál kolem města Dis, odpovídající šestému až devátému okruhu pekla.) Následuje šestý okruh hříšníků a okruh, kde se shlukují násilníci. Poté prochází propastí, objevuje se kruh podvodníků a rokle gigantů. Následuje poslední, devátý okruh s největšími zrádci. Peklo představuje temné místo, kam nedosahá ani čerstvý vzduch ani světlo, jelikož Bůh je odsud velmi vzdálen. „... l’Inferno è il luogo più buio dell’universo, è il luogo buio per eccellenza.”³⁴ (překl. Peklo je nejtemnějším místem vesmíru, je to znamenité temné místo.) Svou pochmurnou atmosférou tak odpovídá svému účelu, království zla, kde si hříšníci odpykávají ty nejtěžší tresty a nic jako štěstí a krása je zde nečeká. I přesto však popis Dantova pekla kontrastuje s lidským světem. Objevují se zde strže, rokle, výše zmíněné řeky, které se nachází i na zemi. Nejhorším aspektem celého pekla je, že trest je věčný. Potrestaní zde často trpí velmi krutými tresty, o kterých vědí, že nikdy neskončí. Jejich provinění za života bylo tak velké, že nemají nárok již nikdy vykoupit své provinění a odčinit se za to, co spáchali za života. Dantova pouť má sloužit jako odstrašující případ, jelikož trest zde je krutý a věčný.

---

³³ Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 251

³⁴ Alighieri, Dante. *La divina commedia*. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007, s. 39

4.2. Odysseus

Jednou z postav objevujících se v Pekle je také samotný Odysseus. V římské mytologii vystupuje pod jménem Ulysses. V Božské komedii je Dantem umístěn do osmého žlebu osmého kruhu pekla, mezi podvodníky, kteří škodili jiným. Zde se nachází spolu s Diomédem, který mu byl nápomocen při jeho lsti. Oba si zde svůj trest odpykávají ve šlehajících plamenech. „Il fuoco è la pena infernale per eccellenza, ma il suo irresistibile moto verso l'alto è anche l'immagine prima del desiderio, dell'ardore sensuale o, come qui, intellettuale.“³⁵ (překl. Oheň je významným pekelným trestem, ale jeho neutuchající pohyb je také obrazem touhy, smyslné vášně nebo, jako zde, rozumu.) Odysseus vynikl svou chytrostí v Trójské válce. S Diomédem pronikl do Troje, kde ukradl posvátné palladium. Palladium nepřátelské město ochraňovalo. Byl to také on, kdo přišel s myšlenkou sestrojít bájného Trójského koně, pomocí kterého Řekové zvítězili v deset let trvající válce. Tímto aktem by se dal také přirovnat ke krásné Heleně, která také přispěla k porážce tohoto bájného města. „Finita la guerra, fu costretto a lunghe peregrinazioni prima di poter ritornare in patria.“³⁶ (překl. Po skončení války byl odsouzen k dlouhému putování před tím, než se mohl vrátit do své vlasti). V této části Božské komedie vypráví o své smrti.

Bohyně Athéna jej po skončení Trójské války odsoudila k desetiletému bloudění. Během toho zažil mnohá dobrodružství, která zde také popisuje:

„L'un lito a l'atro vidi infin la Spagna,
fin nel Morrocco, e l'isola de' Sardi,
e l'atre che quel mare intorno bagna.“ (Inf. XXVI, 103)
„Ten dvojí břeh jsem viděl u Španělska,
ostrovy Sardů, břehy Maroka
a jiné, jiné, kde táž voda pleská.“

Na jedné z těchto cest pak se svými druhy doplul k ostrovu kouzelnice Kirké, se kterou zplodil syny. Nešťastnou náhodou byl jedním z nich o několik let později zabit.

---

³⁵ Inglese, Giorgio. *Dante: guida alla Divina Commedia*. Roma: Carocci, 2012, s. 82

³⁶ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 253

5. Očistec

Očistec je v Božské komedii tvořen horou očistcovou. Zde duše čekají na to až budou jednoho dne spaseny a dostanou se dále do Ráje. “L’ordinamento del Purgatorio invece non si fonda sul peccato effettivamente compiuto, quanto sulla tendenza a esso.”³⁷ (Uspořádání očistce se však nezakládá na hříchu skutečně dovršeným, jako na sklonu k němu). Jedná se o hříchy, ke kterým spíše bylo směřováno, ale nebyly dokonány.

Na začátku se nachází předočistec. Zde Dante popisuje krajinu, palouky a pěšiny. Tam se nachází duše těch, jež byli příliš líní na to se kát, nebo se káli až v poslední chvíli. Také těch, jež zemřeli násilnou smrtí, nebo byli exkomunikováni. Dante v pátém zpěvu rozmlouvá s těmito dušemi, jež byli zavražděni a k Bohu se obrátily až v poslední chvíli. Jedna z duší zde s Dantem promlouvá takto:

„...fatti mi furo in grembo agli Antenori,
Là dov’io più sicuro esser credea...” (Purg, V, 75)
„...zavraždili mě v lůně Antenorů,
kde jsem se cítil nejvíc v bezpečí...”

Výše zmíněnými Antenory míní básník obyvatele města Padova. Anténór byl v řecké mytologii Trójan, který dle pověsti toto italské město založil. Dante ho zmiňuje již v Pekle, kde podle něj jednu z pekelných částí pojmenoval, jelikož ho považoval za zrádce. Ještě před tím, než vypukla válka mezi Trójou a Řeky, která skončila zkázou trójského města, snažil se vyjednávat o podmínkách, za nichž Řekové město opustí, aby tak válku odvrátil. Nechal u sebe proto ubytovat krále Odyssea a Meneláa, kteří zde měli o míru jednat. Jednou z možností, jak rozbíjí předejít bylo navrácení krásné Heleny, Meneláovi ženy, které se zmocnil trójský princ Paris a který ji následně unesl. Trójané na podmínky vyjednávání nepřistoupili, avšak po bitvě, ve které byli jeho spoluobčané poraženi a pobiti, byl Anténór ušetřen a bylo mu dovoleno odejít. Tak se dostal do Itálie.

Před bránou očistce, po spánku na květinové louce, Dante zmiňuje na počátku devátého zpěvu Tithóna, syna trójského krále. S ranním probuzením ho zde jmenuje ve spojitosti s bohyní úsvitu, v řecké mytologii známou jako Éos, jež se do něj zamilovala a stala se jeho ženou poté, co ho unesla. Od Dia si pro svého milovaného Tithóna vyprosila nesmrtelnost,

---

³⁷ Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 246

avšak nikoliv věčné mládí. Tithón tedy zestárl a dle pověsti se zmenšil tak, že z něj nezbylo téměř nic. O pár veršů dále vzpomíná příběh malého Achillea, kterého ještě jako chlapce ukryla (v převleku za děvče) jeho matka bohyně Thetis. Tímto činem se pokusila ochránit syna před smrtí v Trójské válce. Tomuto neštěstí však nedokázala zabránit a naplnil se tak Achillův osud, a to že zemře brzy, ale jako hrdina, kterým se před smrtí stal. Thetis se ho jako malého chlapce snažila chránit nejrůznějšími způsoby, i přesto však zůstalo na Achillově těle jedno zranitelné místo a tím byla jeho pata. Byla údajně velmi milující matkou. Původně se do ní zamiloval Zeus, avšak dle pověsti měl být Thetidin syn silnější než jeho otec. Takové riziko nemohl Zeus jako nejvyšší bůh podstoupit, a tak se jí vzdal. Achilles je však i nadále znám jako nejodvážnější bojovník trójské války.

V prvním okruží očistce tam, kde se Dantovi smývá z čela první P, prochází mezi deskami, na nichž je uvedeno třináct případů pýchy. I sám Dante se jí provinil, a tak v této pasáži popisuje tíhu tohoto hříchu, jež i jeho samotného tíží. Prvním z provinilců, které zde zmiňuje, je Briareus. Dle pověsti to byl hrozný padesátihlavý a storuký obr, jenž byl otcem (z důvodu svého hrozivého vzhledu) držen hluboko v útrokách země. Nakonec byl spolu se svými bratry zachráněn Diem, po jehož boku poté porazili Titány a stali se tak strážci v propasti Tartaru. „Jsou tam uvězněni Titáni a hlídají je storucí obři Briareos, Gyes a Kottos, které kdysi Uranos společně s Kyklopy vypověděl na toto pusté místo.“³⁸ Básník oslovuje ženu thébského krále Niobé, která proměněna v kámen navěky oplakává vraždu svých čtrnácti dětí. Pyšná na svou krásnou, početnou rodinu, vysmívala se Niobé bohyni Létó, matce Apollóna a Artemis. Z pomsty oba sourozenci postříleli šípy všech čtrnáct dětí, kterými se Niobé tak pyšnila. I přes její neutichající pláč a smutek se trest nevyhnul ani jí samotné. Nakonec byla proměněna v kamennou sochu, které neustále stékají slzy lítosti nad její ztrátou a nešťastným osudem. Vedle Niobé oslovuje Dante další ženu, kterou protože byla pyšná nad svým umem potkal nepěkný osud.

„O folle Aragne, si vedea iot e,
Già mezz'aragna, trista in su gli stracci
dell'opera che mal per te si fe.“ (Purg. XII, 43)
„Ó, Arachné, kdo ti ty hadry souká,
cár vedle cáru, všecko zmuchlané,
jsi proměněná napůl na pavouka.“

---

³⁸ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 317

Arachné, mladá dívka původem z pastýřské rodiny, vynikala předemím. Byla velmi nadaná. Její dovednost však byla upozaděna pýchou, když vyzvala bohyni Athénu k soutěži. Za její troufalost ji Athéna potrestala. „Její tkanina, zobrazující milostná dobrodružství bohů, byla bez vady, ale námět Athénu pobouřil tak, že Arachnu proměnila v pavouka.“³⁹ Dívka tak byla přeměněna v pavouka, který po celý život vytváří své síť.

V druhém kruhu prochází Dante s Vergiliem kolem duší závistivých, posedávajících v temných šedých pláštích. Zde naráží na Oresta, syna velkého mykénského krále Agamemnona a jeho ženy Klytaimnéstry. Po vítězství v Tróji byl Agamemnon zavražděn, avšak Orestés jeho smrt v dospělosti pomstil a poté se i on sám stal mykénským králem. Ještě jako mladík byl před otcovými vrahy skryt svou sestrou, Élektrou. Mezi závistivci je také Aglauros, athénská princezna. Byla proměněna v kámen bohem Hermém poté, co mu chtěla překazit lásku k její vlastní sestře.

V další části putování prochází básníci přes pátou terasu, kde se nachází duše lakomých a marnotratných. Mezi nimi je zmíněn například panovník Pygmalion a král Mídás. Pygmalion dle pověsti zavraždil manžela své sestry Didó, aby se zmocnil trůnu. Mídás naopak toužil po bohatství a dostal dar proměnit ve zlato vše, čeho se dotkne. To se mu vymstilo, když zjistil, že se na zlato promění vše, čeho se chce napít a veškeré jídlo, kterým by se mohl najíst. Až po koupeli v jedné z řek, ve které se dodnes nachází zrnka zlata, o toto prokletí přišel. Za nimi následuje Polynestor, jež po pádu Tróje zabil syna trójského krále Priama Polydora, když ho svrhl do oceánu, aby se zmocnil jeho pokladu. Nakonec byl oslepen Polydorovou matkou a sám zemřel. Dále zmiňuje příběh bohyně Létó:

„...pria che Latona in lei facesse `l nido
a partorir li due occhi del cielo.“ (Purg., XX, 132)

„...když Latona tam dvěma očím nebes
vystlala hnízdo, když zrál její čas.“

Létó, bohyně plodnosti, čekala s Diem dvě děti, Apollóna a Artemis. Byla však pronásledována Diovou manželkou, Hérrou, která chtěla všemožnými způsoby zabránit poklidnému porodu. Nakonec se však Létó podařilo uprchnout a porodit na odlehlém ostrově budoucího boha Slunce a bohyni lovu.

V den velikonočního úterý se dostávají do okruhu šestého, plného duší provinilých obžerstvím. Před výstupem z pátého kruhu, když anděl sejímá Dantovi z čela další P, vysvětluje

---

³⁹ Svoboda, Ludvík a kolektiv. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1973, s. 63

Vergiliovi, že do pátého kruhu se nedostal jako lakomec, nýbrž jako marnotratník. Vergilius zde rozmlouvá s básníkem Statiem, ve spojitosti s tím připomíná žal Iokasté. Ta, nejen, že byla matkou bájného Oidipa, ale stala se dokonce i jeho vlastní ženou. Spolu žili šťastně a měli čtyři děti. Iokasté zde oplakává smrt dvou z nich, bratrů, jež zemřeli vzájemnou bratrovraždou. Když se dozvěděla, že je ženou svého vlastního syna a navíc, že Oidipus je vrahem svého otce, sama si vzala život. V rozhovoru zmiňuje také Klió, která měla inspirovat Statia k sepsání mytologického eposu:

„... per quello che Cliò tecco lì tasta,
non par che ti facesse ancor fedele
la fede senza qual ben far non basta.“ (Purg. XXII, 58)
„Čtu v tom, co s Klió tehdy psali jste,
že's víru neznal, byl jsi nevěřící,
jen s ní je dobrý skutek, čím být chce.“

Mezi nestřídými, kteří zde trpí hladem a žízni je Dantem zmíněn Eresichtón:

„Non credo che così a buccia strema
Eresitone fosse fatto secco,
per digiunar, quando più n'ebbe tema.“ (Purg. XXIII, 25)
„Eresichtón tak nebyl seschlý postem,
Když pustil se z hladu sám do sebe,
aby necítil jeho krutý osten.“

V řecké mytologii Eresichtón pokácel strom, jež rostl v háji bohyně úrody, Ceres. Za to byl potrestán hladem a v mukách okusoval své vlastní tělo.

Ve dvacátém čtvrtém zpěvu připomíná Dante Thésea, jež odvážně zavraždil Kentauřů, kteří se opilý pokusili ukrást ženy Lapithů oslavujících svatbu jejich krále. Kentauři měli hrudník napůl lidský a napůl koňský.

Oba básníci se pomalu blíží k sedmému, poslednímu kruhu. Ten je zasvěcen smilníkům, smyslné lásce. Státius Dantovi vysvětluje, proč duše v Očistci nejedí a neustále hubnou. Státius během vysvětlování připomíná příběh Meleagra, kterému bylo předpovězeno, že zemře, až dohoří poleno v ohni. Když se to dozvěděla jeho matka, ze strachu že ztratí svého syna, poleno

ukryla. Jakmile se však dozvěděla, že Meleagros je vrahem svých strýců, hodila poleno opět do ohně a její syn zemřel tak, jak mu bylo předurčeno.

Dante se setkává se sodomity, kteří žasnou nad tím, jak to, že unikl smrti. Křičí na něj a zmiňují příběh Pásifaé, která se provinila stejným hříchem:

„... « Soddoma e Gomorra! »
e l'altra: « Nella vacca entra Pasife,
perché il torello a sua lussuria corra! » “ (Purg. XXVI, 40)
„...Sodoma, Gomora! zuřivě hýká,
a Pásifaé leze do krávy,
křičí ten druhý, potřebuje býka.

Pásifaé byla manželkou krále Mínoa, avšak podlehla lásce býka. Údajně se tedy schovala do dřevěné krávy, aby mohla s býkem otěhotnět. Stala se tak matkou Mínotaura, bájného stvoření s lidským tělem a býčí hlavou, jež byl Mínoem ukryt do labyrintu, ze kterého nikdy nemělo být cesty ven. Nakonec byl zabit Théseem.

Na konci sedmého kruhu Vergilius Danta opouští. Dál již musí pokračovat sám. Vchází do pozemského ráje, kde se objevuje postava ženy, Matildy, jež ho tímto místem provází a ukazuje mu okolí řek Léthé a Eunoé. Dante Matildu oslovuje a přirovnává k Perfezoné:

„Tu mi fai rimembrar dove e qual era
Proserpina nel tempo che perdette
la madre lei, ed ella primavera.“ (Purg. XXVIII, 49)
„Jak Proserpina se tu procházíš
matce i vesně uloupená stejně:
o věčném jaru, o tom tady sníš?“

Persefoné je v řecké mytologii dcerou nejvyššího boha Dia a bohyně Démétér. Byla však přislíbena bohu podsvětí, Hádrovi, který si ji vzal za ženu a odvedl sebou do své říše mrtvých. Démétér se odmítala své dcery vzdát. „Vzhledem k hrozícímu zničení lidstva poslal Zeus poslíčka bohů Herma do podsvětí a přikázal Hádrovi, aby unesenou propustil k Demétře.“⁴⁰ Aby Zeus utišil její vztek nad ztrátou Persefoné, učinil s Hádem dohodu, že část roku bude Persefoné trávit na zemi a zbytek roku s Hádem v podsvětí. Tak se stalo a na jaře, když vše rozkvétá a

---

⁴⁰ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 279

dny začínají být prosluněné, vrací se Persefoné za svou matkou. Když se poté vrací za svým manželem a Démétér trpí žalem a neustále pláče, veškerá úroda odumírá a nastává podzim.

Když dorazí Dante k Léthé, vzpomíná si na příběh Leandra. Ten, hnán láskou ke své milované Héro každou noc přeplouval moře z Héllespontu, až jedné noci zahynul ve vlnách. Když to Héro spatřila, sama si vzala život.

Poté, co se básníci prochází s Matildou kolem dvou říček se naproti nim objeví dav. Při tomto setkání se Dante potkává s Beatricí. V davu Dante vidí i triumfální dvoukolový vůz, který srovnává s vozem Faethóna, syna Héliá:

„ ... quel del sol che, sviando, fu combusto
per l'orazion della Terra devota,
quando fu Giove arcanamente giusto.“ (Purg. XXIX, 118)
„...a třeba i sám pobloudilý vůz,
co srazil Zeus, jak si přála Země,
když právem měla strach z následných hrůz.“

Tento příběh, kdy byl mladý Faethón i se svým vozem sražen, přičemž sám zemřel, Dante zmiňuje a dále rozvádí v ráji.

Dante se opět setkává se svou milovanou Beatricí a nemůže si pohled na ni vynachválit. Zmiňuje zde „*gli occhi spietati udendo di Siringa...*“ Purg, XXXII, 65 (překl. Nelítostné oči Syringy). Syringa byla nymfa, do níž se zamiloval Pan, bůh lesů velmi zvláštního vzezření: „Syn Herma a jedné nymfy, bytost s kozlími rohy a kozlíma nohama, „malá, vousatá obludka“, při jejímž spatření se všichni bohové museli srdečně smát.“⁴¹ Syringa jeho lásku odmítala. Pronásledoval ji až k řece, kde už před ním neměla možnost prchnout. Zeus ji z milosti proměnil v rákosí, ze kterého si Pan vyrobil flétnu.

V posledním zpěvu Očistce vybízí Beatrice Danta, aby se jí zeptal na vše, co si přeje. Zmiňuje přitom Sfinx, což byla v řecké mytologii příšera s hlavou ženy a ptačími křídly. Rozdávala hádanky a kdo správně neodpověděl, ten byl zavražděn.

---

⁴¹ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 265

5.1. Hora očistcová

Zde se Dante s Vergiliem opět nachází na čerstvém vzduchu. Očistcová hora se nachází na jižní polokouli a je omývána oceánem. Dante popisuje nádhernou přírodu a syté barvy, tedy něco, co v Pekle není. Duše, které se zde nachází, mají ještě možnost se od svého "hříchu" oprostít, jejich trest není věčný.

U oceánu se rozprostírá pláž, ze které se vstupuje do předočistce (neboli „antipurgatorio“). Následuje sedm očistcových okruhů, na jejichž terasách Dante s Vergiliem postupně prochází. Na sedmi římsách si zde tyto duše odpykávají sedm smrtelných hříchů. Tyto smrtelné hříchy Dante dělí následovně: pýcha, závist, hněv, lenost, lakomství, obžerství a smilstvo. Jeho postup je od Pekla odlišný, duše se zde totiž postupně očišťují, a tak se od těch nejtěžších hříchů postupuje k těm nejlehčím. První tři okruhy jsou věnované přílišné lásce, další okruh zase lásce, jež nebyla dost silná. Poslední tři jsou věnované lásce se špatným cílem.

Na samém vrcholu hory se nachází pozemský ráj, Eden, se dvěma řekami, Léthé a Eunoé. "Il Purgatorio è un'altissima montagna sorgente nell'emisfero australe, in mezzo all'oceano, agli antipodi di Gerusalemme, anch'essa divisa in nove partizioni, e la cui vetta, dove è collocato l'Eden, s'innalza fino alla suprema regione dell'aria, oltre la zona delle meteore."⁴² (překl. Očistec je vysoká hora jižní hemisféry uprostřed oceánu, v protipólu Jeruzaléma, rozdělená na devět částí a její vrchol, na kterém je umístěn Eden se zdvihá až do nejvyšší oblasti atmosféry, až za hranice meteorů.) Stejně jako církev s oblibou využívala existence Pekla, je i Očistec výtvozem církve. Dante tedy přispěl k tomu, aby se dostal do lidského povědomí.

V předočistci vyryje jeden z andělů Dantovi na čelo sedm P (v italštině odpovídá slovu „peccato“, tedy hřích), které postupně mizí, když prochází všemi okruhy Očistce. Všech sedm P odpovídá hříchům, ze kterých se zde duše zpovídají. Tím se Dante stává součástí osob umístěných v očistci. Již není pouhým pozorovatelem nad utrpením druhých, jako tomu bylo v pekle. Nyní prochází hříchy, kterých je sám součástí.

---

⁴² Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 253

6. Ráj

Třetí částí Dantova putování v Božské komedii je ráj (*Paradiso*). Průvodce Vergilia zde střídá Dantova múza Beatrice, která ho provází devíti nebi až do Empirea, kde se namísto ní objevuje svatý Bernard. V Ráji začíná Dantova poklidná pouť mezi blaženými. Hierarchie postav je opět postavena na morálních principech, a to dle stupně blaženosti daných postav. Čím je jejich blaženost větší, tím výše se nacházejí. Ve spodní části se nacházejí ti, kterým i přes jejich dokonalost něco chybí. Nad nimi jsou pak směrem k Empyreu stále ti čistší a lepší.

Před vstupem do prvního nebe Dante popisuje plavbu světelným mořem. V rámci této plavby zde zmiňuje Kolchidu, antické území dnešní Gruzie na úpatí Kavkazu, jež byla cílem Iásonovi výpravy s Argonauty za získáním zlatého rouna.

Na začátku putování touto částí nebeského kosmu je zmíněno pohoří Parnas. Dle pověsti byl tento vrchol zasvěcen Apollónovi a múzám a na jeho úpatí se nacházela bájná věštitrna v Delfách. „Monte della Focide, in Grecia, sacro ad Apollo e alle Muse; vi scaturiva la fonte Castalia, che rendeva poeta chiunque vi bevesse.“⁴³ (překl. Hory na území Fókidy, v Řecku, zasvěcená Apolónovi a Múzám; pochází odtamtud Kastalia, jež učinila básníka každého, kdo se od ní napil.) Apolló, v řecké mytologii bůh Slunce, zde vystupuje také ve spojení s nymfou Dafné, po které toužil. Dafné, jež byla nešťastnou událostí proměněna ve vavřín, byla dcerou říčního krále Péneia; „Di lei si innamorò Apollo, ma Dafne lo respinse e fuggì, pregando il padre di trarla in salvo, venne allora trasformata in pianta di alloro, che divenne sacra ad Apollo.“⁴⁴ (překl. Do ní se zamiloval Apolón, ale Dafné ho odmítla a utekla, prosila otce, aby ji ukryl do bezpečí, a tak byla přeměněna ve vavřín, který byl zasvěcen Apolónovi). Další postavou (svým osudem propojenou s Apollónem) je satyr Marsyás. „Satyr, který zvedl flétnu, kterou vynalezla a zahodila Athéna...“⁴⁵ (enc. Antické myt.) Marsyás hrál na tuto flétnu velice dobře, a tak v této disciplíně s Apollónem dokonce soutěžil. Bůh slunce vyhrál, jelikož nejen, že hrál na flétnu, ale hrál přitom dokonce i na lyru. Za trest byl poté Marsyás stažen za živa a zemřel velice krutou smrtí. „Ze slz, jimiž Nymfy Satyra oplakávaly vznikla maloasijská řeka Marsyas.“⁴⁶ Dále zde Dante zmiňuje Glauka a jeho příběh o tom, jak se stal mořským bohem v souvislosti s trávou, jež ochutnal na břehu moře. Glaukos byl rybář, který jednoho dne zpozoroval, že vylovené ryby, které se této dané trávy dotknou, klouzají zpět do hlubin. Glaukovu touhu ochutnat tuto trávu Dante ztotožňuje se svou touhou po Beatrici.

⁴³ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 196

⁴⁴ Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005, s. 82

⁴⁵ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 218

⁴⁶ Ibid. ⁴⁴, s. 218

V prvním nebi, jehož součástí je měsíc, dlí duchové, kteří se za života dopustili prohřešku a nedosáhli svého slibu. „Martiri come San Lorenzo ed eroi di Roma antica come Muzio Scevola dimostrano qual è il vero coraggio della santità.“⁴⁷ (překl. Mučedníci, jako je svatý Lorenzo a hrdinové antického Říma jakým je Mucius Sceola ukazují, jaká je jejich skutečná odvaha ke svátosti). Je zde mimo jiné umístěna postava Piccardy Donati, sestry jeho přítele, která byla přinucena proti své vůli ke sňatku. Objevuje se tu Minerva, římská bohyně řemesla ztotožňována s Athénou. Spolu s dalšími bohy byla uctívána na římském Kapitolu.

Dante, popisující duše a první nebe měsíce, zde také připomíná postavu mladíka Narcise:

„Quali per vetri trasparenti e tersi
o ver per acque nitide e tranquille,
non sì profonde che i fondi sien persi,
tornan de' nostri visi le postille
debili sì, che perla in bianca fronte
non vien men tosto alle nostre pupille
tali vid'io più facce a parlar pronte:
perch'io dentro all'error contrario corsi
a quel ch'accese amor tra l'omo e il fonte.“ (Par., III., 17)

„Tak jako čiré křišťálové sklo
či nehluboká tůň, kde zdá se visí
takřka až na hladině její dno
a kde vidíme svoje matné rysy
tak slabé, že i perla na čele
se při pohledu jako s mlhou mísí,
tak na mne hledí tváře utkvěle:
a já upadnu zase v další omyl:
Takhle snil kdysi Narcis o těle.“

Narcisova chyba, jež zde Dante zmínil, vyplývá z příběhu spojeného s jeho pyšnou povahou. „Nella mitologia Narciso era un giovane dal bellissimo aspetto, figlio del dio - fiume Cefiso e della ninfa Leiropé.“⁴⁸ (překl. V mytologii byl Narcis mladík krásného vzhledu, syn boha řek Kéfisa a nymfy Liriope). Narcis byl velmi krásný a toužilo po něm mnoho žen. Mezi

---

⁴⁷ Alighieri, Dante. *La divina commedia*. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007, s. 435

⁴⁸ Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 182

těmi ženami byli mnohdy i nymfy. Jednou z nich byla i nymfa Echo. Ta se do Narcise beznadějně zamilovala, on ji však odmítal a jediné, co v životě obdivoval, byla jeho vlastní krása a jeho odraz ve vodní hladině. Jednoho dne byl však proklet a trestem, za jeho pyšné a bezcitné chování vůči lásce Echo bylo, že se do svého obrazu na hladině zamiloval. Příběh tohoto mladíka skončil tragicky. Narcis zemřel a na místě, kde na hladině svůj obraz obdivoval vykvetla krásná květina, kterou dnes známe jako narcis. Kromě krásného květu však dodnes oslovením narcis označujeme někoho, kdo až příliš obdivuje sám sebe stejně, jako tento mladík. Nešťastný osud však potkal i Echo. Nymfa se z neopětované lásky utrápila, a tak z ní nakonec zbyl už jen pouhý hlas.

Ve stejném nebi vzpomíná také na příběh Alkmeóna, syna jednoho z králů, jež se účastnili války proti Thébám. Alkmeónův otec během válečného tažení padl. Později se dozvídá, že důvodem jeho smrti byla lest, kterou připravila jeho matka, jež jeho úkryt prozradila. Jelikož cítil Alkmeón vůči otci povinnost ho pomstít, zavraždil svou matku.

Před vstupem do druhého, Merkurova nebe, během diskuse s Beatricí o tom, zda lze nějakým způsobem odčinit nesplnění slib, připomíná Dante příběh Ifigenie:

„... e così stolto
ritrovar puoi lo gran duca de' Greci,
onde pianse Ifigènia il suo bel vólto,
e fe' pianger di sé i folli e i savi
ch'udir' parlar di così fatto cólto.“ (Par. V, 68)
„... než splnit slib tak neurvalý
král Řeků: vlastní dceru nabídne!
Ifigenii! Aby větry vály!
Nad krásou spláče, on ji zabije!
Moudří i hloupý ten čin oplakali.“

Sestra Orestova byla dcerou krále Agamemnona a jeho ženy Klytaimnéstry. Její otec, který potřeboval odčinit svou urážku bohyně Artemis s vidinou úspěchu výpravy do Tróje, ji chtěl obětovat na oltáři. Nakonec je však zachráněna a na oltáři je jako oběť zanechána laň. Následně ji bohyně přenesla do Tauridy, kde měla sloužit jako kněžka.

Dante se zde také zmiňuje o cti, které se dostalo Pallasovi, spojenci Aenea, jenž padl v boji.

Ve třetím nebi se nachází v nebo Venuše, jež zde popisuje spojením „*la bella Ciprigna*“ (překl. Ta krásná Kypřanka). Tato římská bohyně, spojována v řecké mytologii s bohyní Afrodíté, byla na zmíněném ostrově velmi uctívána. Byla bohyní krásy a lásky.

Dalším obyvatelem třetího nebe je jeden z nejslavnějších hrdinů, obdařen nadlidskou silou, Herkules. I přes to, jak silný tento muž byl, podlehl lásce a z lásky také zemřel.

Ve čtvrtém nebi, nebi slunce, nám Dante představuje souhvězdí. Jedním z nich je souhvězdí Ariadny. Ta bývala dcerou Mínoa, krétského krále. Zamilována do Thésea, pomohla mu lstí s klubkem niti k zabití Mínotaura, jež se nacházela uprostřed labyrintu. Nakonec však byla nucena přijmout sňatek s Dionýsem. Po smrti si ji vzal Zeus k sobě na nebe, kde vytváří souhvězdí.

V Martově, tedy v pátém nebi se Dante setkává se svým prapradědem Cacciaguidou, se kterým se vede rozsáhlý rozhovor. Mimo jiné se baví také o rozvratu Florencie. Sedmnáctý zpěv Ráje začíná tímto trojverším:

„Qual venne a Climenè, per accertarsi
di ciò ch'aveva incontro a sé udito,
quei ch'ancor fa li padri ai figli scarsi;...“ (Par. XVII, 1)
„Jak ten, co se šel zeptat Klimény,
zda je to tak, co zaznělo tak temně
- otcové jsou v tom tvrdší na syny -...“

Tím, kdo se šel zeptat Klimény míní Dante Faethóna, údajného syna Héliá – boha slunce. V mytologii byl krásným mladíkem, který byl uražen synem Dia, Epafem. Ten zpochybnil jeho božský původ a prohlásil, že ve skutečnosti není synem Héliá. Na základě tohoto tvrzení se šel zeptat své matky, Klimény. Ta ho poslala za samotným Héliem, od kterého si jako důkaz vyžádal vypůjčit jeho kočár. Hélios nakonec svolil, avšak Faethónova cesta skončila tragicky. Jelikož kočár neuměl řídit, sežehl několik planin, které tak navždy změnil v poušť, stejně jako tváře afrických obyvatel. Jeho příběh nakonec končí smrtí, jelikož byl sražen bleskem Dia, rozzuřeného nad zkázou, kterou způsobil.

Poté vstupují Dante s Beatrici do nebe šestého, nebe Jupiterova. Zde se nachází ti, jež byli spravedliví v životě. Jsou zde duše spravedlivých soudců a panovníků. Mezi nimi se objevuje například císař Traianus nebo Konstantin Veliký. Jako symbol spravedlnosti se zde objevuje orel. S Dantem hovoří o boží spravedlnosti. Ve spojitosti s postavou sicilského krále Karla II. z Anjou zde Sicílii nazývá „*l'isola del fuoco*“ (překl. Ostrov ohně) a připomíná tím

místo smrti Anchísa, otce Aenea, kterého splodil s bohyní Afroditou. Anchísés zemřel během jeho a Aeneova návratu do Itálie a je údajně na Sicílii pohřben.

Dále se Dante blíží k sedmému nebi poslední planety, tedy k Saturnu. Beatricina krása v tomto okamžiku září sežehující krásou. Dante se na ní obrací s údivem, jelikož se na něj nemůže ani usmát. Beatrice mu vysvětluje, že kdyby to udělala, mohl by uhořet. To přivádí její řeč k příběhu mytologické postavy Semelé, jež byla velmi krásnou dcerou thébského krále. Byla tak krásná, že si ji oblíbil Zeus, který ji často navštěvoval. To se však nelíbilo jeho manželce, Hére, která se tak lstí rozhodla Semelé zbavit. Beatrice její příběh připomíná těmito slovy:

„...«S'io ridessi»,
mi cominció, «tu ti faresti quale
fu Semelé quando di cener fessi...»“ (Par. XXI, 4)
„Kdybych,“ řekne mi,
„se usmála, byl bys hrstička troudu,
jak Semelé, vždyť jsou to plameny...“

Když Héra (převlečená tak, aby ji nikdo nepoznal) přesvědčila Semelé, aby přinutila Dia ukázat se jí v plné kráse, spustilo se hromobití a jeden z vyšlehlých plamenů způsobil její smrt. V té chvíli však netušila, že Semelé čekala dítě, které bylo zachráněno a ze kterého vyrostl bůh vína a vinařství, Dionýsos. Ten svou matku vyvedl z podsvětí a vynesl ji k sobě na Olymp, kde žila dál pod novým jménem.

Poté, co se objeví v Empyreu, nahradí Beatrici Dantův třetí průvodce, svatý Bernard. Zde je zmíněna postava Heliky, známá spíše jako Kallistó, jež byla (stejně jako Ariadna) proměněna v souhvězdí. Dante ji uvádí takto:

„Se i barbari, venendo da tal plaga
che ciascun giorno d'Elice si copra,
rotante col suo figlio ond'ella è vaga...“ (Par XXXI, 31)
„I barbari z mrazivé krajiny,
kde Helika jde stále v patách syna
a jenom po něm touží celé dny...“ (Ráj XXXI, 31)

Původně byla Kallistó členkou lovecké družiny bohyně Artemis. Dle pověsti to byla velmi krásná mladá dívka. Svým půvabem okouzila i nejvyššího boha Dia, se kterým také zplodila syna. „Dcera Lykaona, družka Artemidy, Diem, který na sebe vzal podobu této panenské bohyně, znásilněna, od Artemidy vyhoštěna, a když se ukázalo, že je těhotná, Héra ji z pomsyctivosti proměnila v medvědivi.“⁴⁹ Když syn Kallistó dospěl, chystal se při jednom z lovů zabít právě onu medvědici, jelikož netušil, že ve skutečnosti je to jeho matka. Zeus však neštěstí zabránil tím, že proměnil i jeho v medvěda, a nakonec je oba vznesl na nebesa. Dnes je známe jako souhvězdí Malého a Velkého vozu.

---

⁴⁹ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 181

6.1. Popis Dantova ráje

Struktura Dantova Ráje odráží nekonečnost stvořitele, Boha. Země je zde obklopena devíti sférami (každá z nich představuje jedno nebe) soustředěnými kolem ní, přičemž v každé z nich se nachází jedna z planet nebo hvězd. Každá z nich vyzařuje světlo, které zobrazuje boží moc. Planety jsou seřazeny dle velikosti a rychlosti. Země je matnou sférou, „...nel sistema dantesco si guadagna la definizione di «mondo sublunare».⁵⁰ (překl. V Dantově systému si získala definici „světa pod měsícem“). Prvních sedm nebeských sfér nad zemí obsahuje planety, poslední dvě hvězdy. V osmém nebi se nachází stálé hvězdy, v devátém nebi se objevují andělské chóry a desátým nebem je Empyreum, které Beatrice představuje jako „l’assemblea delle «bianche stole» alludendo allo splendore delle anime beate...“⁵¹ (překl. Shromáždění „bílé stoly“, čímž naráží na krásu blažených duší). Ještě před Empyreem se nachází bílá zářivá růže, kde se nachází duše Starého a Nového zákona. „La sede propria dei beati è in realtà l’immenso anfiteatro che si apre a forma di *candida rosa* nell’Empireo, Dante però incontra gli spiriti nel cielo il cui influsso ha maggiormente condizionato la loro vita.“⁵² (překl. Skutečným sídlem blažených je ve skutečnosti obrovský amfiteátr, který se rozevívá ve formě bělostné růže v Empyreu, Dante se však setkává s přízraky v nebi, jehož vliv z velké části ovlivnil jejich život). Rozdělení duší v ráji je však oproti očistci a ráji spíše symbolické. Všechny duše jsou totiž obyvateli Empyreu, bez ohledu na to, v jakém nebi se nachází. Na konci putování ráje dochází Dantovo absolutní splynutí s Bohem, čímž jeho rozsáhlá pouť končí. Na rozdíl od pekla je zde vše plné božího světla a všechny bytosti zde umístěné jsou šťastné. V celém ráji panuje nebeský klid.

---

⁵⁰ Alighieri, Dante. *La divina commedia*. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007, s. 432

⁵¹ Fink, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 438

⁵² Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. Bologna: Zanichelli, 1999, s. 195

7. Závěr

Dantova Božská komedie není jen plná antických postav, ale i různých odkazů na toho období. Jako by se sám básník snažil prohřešky lidí, které v díle zmiňuje, přirovnat k osudům těchto antických božstev a postav. Dává do souvislosti příběhy lidí, se kterými se setkal a příběhy bájných tvorů. Nabízí nám tím pohled na to, zda se lidé již dříve neměli pomocí těchto příběhů poučit a stejné chyby neopakovat. Z příběhů, které nám otevírá je zjevné, že většina nemá dobrý konec. Zmínění hrdinové si svůj osud často sami zpečetí, nebo udělají chybu, která přispěje ke špatnému konci. Často končí bolestivou smrtí nebo něčím špatným. Mnoho antických postav přispělo k vytvoření bájí, které jsou všeobecně známé dodnes a často na ně při různých příležitostech odkazujeme a příležitostech odvoláváme se na ně. Dante ve svém díle postavy soudí a za jejich činy jim tak přiděluje příslušné místo (např. krásná spartská Helena v pekle). Hříchy přiděluje dle závažnosti ze svého subjektivního pohledu a dle svého názoru na tato provinění. Samotná četba tohoto díla mnohdy vyžaduje znalost těchto antických příběhů, které zde vytváří souvislosti v případě, že se na ně básník odvolává. Z celého textu je však patrné, že autor počítá víceméně s tím, že daný čtenář tyto příběhy zná. Stejně tak i Múzy a starověcí bohové zůstávají i nadále, po Dantovi, básnickou inspirací.

Dante obdivoval velikost a jednotu římského impéria (na které se také obrací ve svém díle *De Monarchia*), které se ve své době stalo jednou z nejrozsáhlejších říší. On sám byl v tomto ohledu velmi vzdělaný, což v díle prokazuje znalostí těchto mytických příběhů. Mimo antické postavy se zde setkává například i s velkým množstvím postav z české historie. Svůj obdiv Římské říše Dante prokazuje i svým vztahem vůči císaři. Když do tlam pekelného Lucifera umisťuje Bruta a Cassia, zrádce Caesara, stejně, jako se zde nachází Jidáš, zrádce Ježíše Krista, je viditelné, jak si postavy císaře (jako postavy „boha na zemi“) váží. Během Dantova života a tehdejší politické situace ve Florencii, kde do svého vyhnání pobýval, se autor často obracel na jednotnou říši, která zde za doby císaře římského impéria byla. Sám prosazoval znovusjednocení, jednotný jazyk a pokus o znovu vyzdvižení italských zemí. Mnoho antických postav a mytologických příběhů je zde ztotožněno se skutečnými postavami, politickými představiteli, papeži, ale i panovníky. Často pomocí mytologického příběhu přirovnává provinění těchto osob.

Poskytuje nám také pohled na svět člověka své doby. Díky velmi subjektivním pohledům, jako je jeho vlastní hierarchie hříchů se dozvídáme mnoho o Dantovi samotném, a to především jak vážné pro něj některá provinění jsou, ale také jeho politický názor. Z jeho popisů je také zřejmé, že církev jako instituce byla Dantem považována za zkaženou. Za jeho

života ovlivňovala každodenní život věřících. Projekce pekla v tomto díle je tak příkladem neutuchajícího utrpení, které toto místo představuje. Celkové popisy jednotlivých částí Dantovi pouti mohou být poměrně nadčasovým zobrazením společnosti, stejně jako mnoho antických příběhů, které s nimi autor spojuje. Četba díla a hledání mezi řádky zmíněných antických příběhů tak může být naučná i pro člověka dnešní doby, pokud dílo chápeme jako Dantův odkaz k tomu, abychom se z těchto chyb skutečně poučili a opět je již neopakovali, jelikož za tato provinění následuje trest.

Ukázky, tedy citace z knihy, které zde přibližují zmíněné postavy nejsou jen výčtem příběhů, ale jsou také ukázkou krásných veršů, vytvořených tímto florentským básníkem.

8. Seznam použité literatury

- Alighieri, Dante. *Božská komedie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2009. 640 s. (v překladu Vladimíra Mikeše) ISBN 978-80-200-1762-8
- Alighieri, Dante. *La Divina Commedia*. 11. vydání. Milano: BUR Biblioteca Univ. Rizzoli, 2007. 648 s. ISBN 978-88-17-01801-2
- Auerbach, Erich. *Studi su Dante*. 9. vydání. Milano: Feltrinelli, 2020. 346 s. ISBN 978-88-07-88709-3
- Boccaccio, Giovanni. *Tratatello in laude di Dante*. 2. vydání. Milano: Garzanti, 2007. 140 s. ISBN 978-88-11-36586-0
- Burckhardt, Jacob. *Kultura renesance v Itálii*. 1. vydání. Praha: Rybka Publishers, 536 s. ISBN 978-80-87067-08-6
- Curtius, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. 1. vydání. Praha: Triáda, 1998. 740 s. ISBN 80-86138-07-0
- Edizione speciale per il Corriere della Sera. *La letteratura italiana Vol. 2, Dal duecento al trecento*. 8. vydání. Milano: RCS Quotidiani, S.p.A., 2005. 794 s. ISBN 1824-9280
- Gerhardt, Fink. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. 380 s. ISBN 80-85885-99-9
- Inglese, Giorgio. *Dante: guida alla Divina Commedia*. 2. vydání. Roma: Carocci, 2012. 128 s. ISBN 978-88-430-6593-6
- Merlante, Riccardo. *Il Dizionario della Divina Commedia*. 1. vydání. Bologna: Zanichelli, 1999. 320 s. ISBN 9788808094254
- Nechutová Jana, Stehlíková Dana. *Stručné dějiny latinské literatury středověku*. 1. vydání. Praha: Baset, 2013. 312 s. ISBN 978-80-86410-70-8
- Pelán, Jiří a kolektiv. *Slovník italských spisovatelů*. 1. vydání. Praha: Libri, 2004. 752 s. ISBN 80-7277-180-9
- Petrocchi, Giorgio. *Itinerari danteschi*. Milano: Franco Angeli, 1. vydání. 1994. 312 s. ISBN 978-8820482473
- Svoboda, Ludvík a kolektiv. *Encyklopedie antiky*. 1. vydání. Praha: Academia, 1973, 749 s. ISBN 21-003-73
- Turnerová, Alice K. *Historie pekla*. 1. vydání. Brno: Jota, 1995. 246 s. ISBN 80-85617-61-7
- Žáčková, Magdalena. *Svět italské komicko-realistické poezie*. 1. vydání. Praha: Filozofická fakulta, 2018. 174 s. ISBN 978-80-7308-863-7